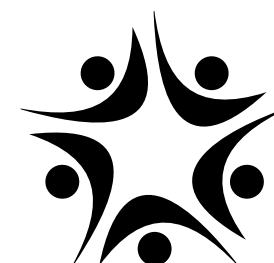

СПОРТ И БИЗНИС

Научни часопис

Број 3.

ФАКУЛТЕТ ЗА СПОРТ
БЕОГРАД

Београд
фебруар, 2017.

СТАВОВИ И ЗНАЊА РУКОМЕТАША О УПОТРЕБИ И ЗЛОУПОТРЕБИ ЗАБРАЊЕНИХ СУПСТАНЦИ (СТИМУЛАНСИ, НАРКОТИЦИ, АНАБОЛИЧКИ СТЕРОИДИ, ДИУРЕТИЦИ, ПЕПТИДНИ ХОРМОНИ) У СПОРТУ

ATTITUDES AND KNOWLEDGE OF HANDBALL USE AND ABUSE OF BANNED SUBSTANCES (STIMULANTS, NARCOTICS, ANABOLIC STEROIDS, DIURETICS, PEPTIDE HORMONES) IN SPORTS

СТАНИСЛАВ ДРАГУТИНОВИЋ

Свеучилиште у Мостару, Факултет природословно-математичких и одгојних знаности, Мостар,
stanislavdragutinovic@gmail.com

МАРИН ЋОРЛУКА

Свеучилиште у Мостару, Факултет природословно-математичких и одгојних знаности, Мостар

РАТКО ПАВЛОВИЋ

Универзитет у Источно Сарајево, Факултет физичког васпитања и спорта, Источно Сарајево

Сажетак: Проблем овог рада су обрасци допинг понашања и потенцијални утицај различитих предиктивних фактора на допинг понашање рукометаша. Сагледавајући проблем овог рада, основни циљ био је утврдити диференцијални утицај одабраних социодемографских, здравствених и спортских предиктора на допинг-факторе у рукомету. Узорак испитаника сачињавало је 150 рукометаша највишег ранга такмичења у БиХ, и то 70 јуниора и 80 сениора. Узорак варијабли је подијељен у два скупа варијабли, и то предикторске варијабле и критеријске варијабле, које су се прикупиле упитником. Методе обраде резултата укључивале су дескриптивне статистичке процедуре, анализе разлика и анализе повезаности. Анализом прикупљених података, дошли смо до следећих резултата и закључака. Бављење спортом је у одређеној мјери протективан фактор у конзумирању цигарета и алкохола. Знање о суплементацији код рукометаша је веома мало, јуниори сматрају да им је свакодневна исхрана довољна, док сениори сматрају да је неопходно уносити додатке прехрани. Незнање о суплементацији постаје велики ризик од потенцијалног допинг понашања. Међутим, јављају се и ограничавајући фактори у кориштењу суплементације, као што је фактор финансијске природе. Мишљење је да у врхунском рукомету постоји допинг.

Кључне речи: Рукомет, исхрана, супстанце, допинг

Abstract: The problem of this work are forms of doping behaviour and the potential impact of different predictive factors on doping behaviour of handball players. Looking at the problem of this paper, its main goal was to determine the differential effects of selected social, demographic, health and sports predictors on doping-factors in handball. The sample of respondents consisted of 150 handball players of the highest caliber competitions in BiH, 70 juniors and 80 seniors. The sample of variables is divided into two sets, predictor variables and criterion variables, which were collected by the questionnaire. The methods of analyses included descriptive statistical procedures, analysis of the differences and the analysis of the relationships. The data analysis brought us to the following results and the conclusion. Playing sports to same extent is a protective factor in the consumption of cigarettes and alcohol. Knowledge of supplementation with handball players is very small, juniors claimed a daily diet is sufficient, while seniors find it necessary to add supplements. Ignorance about supplementation represents a high risk of potential doping behaviour. However, there are also limiting factors in the use of supplementation such as financial issues. It is believed that there is doping among top handball players.

Keywords: Handball, Nutrition, Substance, Doping

1. УВОД

Употреба дрога за побољшање физичких способности била је одлика људског такмичења још од давних времена. Многи су спортисти истрајно покушавали унаприједити своје способности не само тренингом, него и разним дијетама у циљу повећања снаге и одгађања умора. Друга половина 19. вијека дефинисала је почетак модерне медицине и не

случајно, значајан пораст у употреби лијекова и других супстанци за побољшање перформанси. Док је примарни нагласак био на стимулансе као ергогену помоћ, овај је период такође означио рођење научног експериментисања с анаболичким утицајима хормона. Оснивањем агенције за допинг у спорту 1964. године почела је борба против допинга, а већ прво службено допинг тестирање спроведено је на ОИ 1968. године, у Мексику, гдје је код спортиста пронађена само

једна супстанца - алкохол. Према дефиницији МОК-а, допинг је свако оно средство или поступак које може вјештачки повећати радну способност, што је у супротности са спортском етиком, као и тјелесним и менталним интегритетом спортиста. Осим што је доказано да допинг штети здрављу спортиста [1], јасно је како је сваки облик допинг понашања у супротности с основним постулатима спортског такмичења и фер-плеја [2]. Допинг средства се сврставају у три групе:

- *забрањене групе супстанци* (стимуланси, наркотици, анаболички стероиди; диуретици; пептидни хормони, миметици и сл.);
- *забрањене методе манипулације у допингу* (крвни допинг, фармаколошке, хемијске, физичке манипулације; генски допинг) и
- *супстанци које некада могу бити забрањене у спорту* (алкохол, канабиноиди, локални анестетици, кортикостероиди, бета блокатори, супстанце за маскирање).

Досадашња истраживања која су се бавила допинг понашањем углавном су била усмјерена у различитим правцима истраживања. Нека истраживања анализирају допинг понашања и карактеристичне обрасце допинг понашања у различитим спортовима [3,4], баве се проблемом предиктивних и протективних фактора допинг понашања [5,6] и различитим поступцима превенције и интервенције [7]. Такође, поједини аутори [8,9] анализирају ставове и знања студената о коришћењу допинг средстава у спорту. По питању проблема допинг понашања данас, литература разликује „допингом погођене“ и „допингом непогођене“ спортове. Разлике се, углавном, темеље на перцепцији да је у неким спортовима велике енергетске потрошње, допинг изразито присутан, док у спортовима мање енергетске захтјевности није тако чест случај. Генерално, у неким спортовима, наглашени су социо-демографски, у неким спортски фактори, док су у неким спортовима изражени „здравствени“ фактори утицаја на конзумацију или потенцијалну конзумацију допинга. Занимљиво је како се разлике по питању утицаја препознају темељем разлика међу спортовима, у погледу њихове енергетске захтјевности, али и по питању њихове техничке и тактичке захтјевности [6,10,3,8]. Конкретно, док се у спортовима високе енергетске захтјевности јавља „наклоњеност“ допинг супстанцама које директно стимулишу протеинску синтезу (анаболички стероиди), у спортовима високе техничке или тактичне захтјевности, чит је нагласак на другим врстама допинг супстанци, као што су психостимуланси, амфетамини и сл. [11]. Досадашња истраживања све чешће наглашавају потребу за компаративним студијама које треба да се спроводе упоредбом спортова којима се може препознати организацјска или такмичарска сличност, а да им се истовремено препознају одређене различитости, карактер спорта. Проблем овог истраживања су обрасци допинг понашања и потенцијални утицај различитих предиктивних фактора на допинг понашање рукометаша. Основни циљ

актуелног истраживања је да се утврди диференцијални утицај одабраних социодемографских, здравствених и спортских предиктора на допинг-факторе у рукомету. Парцијални циљеви рада били су садржани у утврђивању разлика између јуниора и сениора у одабраним социодемографским, здравственим, спортским и допинг факторима, као и утврђивању утицаја одабраних социодемографских, здравствених и спортских предиктора на допинг-факторе у рукомету.

2. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживањем је обухваћена популација од 150 активних рукометаша БиХ, највишег такмичарског ранга, подијељених у два субузорка. Први субузорак од 80 испитаника обухватио је сениоре (старосне доби 23,15±4,91 год. и тренажног стажа 11,18±4,14 год.). Други субузорак од 70 испитника обухватио је јуниоре (старосне доби 16,49±1,60 год. и тренажног стажа 5,43±2,33 год.).

Узорак варијабли је подијељен у предикторске варијабле (социодемографски показатељи (доб, едукација, брачни статус; здравствени фактори (подаци о конзумирању супстанци, здравствени проблеми, знања о допингу, знања о прехрани), спортски фактори (резултат, спортско постигнуће, спортски стаж, итд.-). Критеријски скуп укључивао је допинг-факторе (пракса конзумирања допинга, размишљања о инциденту допинга у анализираном спорту, потенцијално конзумирање допинга, ограничавајући фактори у конзумирању допинга, итд.-). Варијабле су прикупљене екстензивним, претходно употребљаваним и валидиним упитником [3,2,5]. Сви подаци су обрађени одбраним дескриптивним параметрима, Kruskal Wallis-овим тестом и Спearмановим коефицијентом ранг корелације (п<0,05).

3. РЕЗУЛТАТИ

Резултати и интерпретација резултата рада су приказани табеларно и графички. Анализирани су добијени резултати дефинисаних предикторских и критеријских варијабли јуниора и сениора.

Табела 1: Дескриптивни подаци за социодемографске варијабле и спортске факторе

	F	Кумулативно	Постотак	Кумулативни постотак
КАТЕГОРИЈА				
сениор	80	80	53,33	53,33
јуниор	70	150	46,67	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
БРАК				
ожењен	12	12	8,00	8,00
неожењен	136	148	90,67	98,67
разведен	2	150	1,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00

ДЈЕЦА				
имам дјеце	4	4	2,67	2,67
немам дјеце	146	150	97,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
ЕДУКАЦИЈА				
основна школа	20	20	13,33	13,33
средња школа	94	114	62,67	76,00
студент	26	140	17,33	93,33
виша-висока	10	150	6,67	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
СТАТУС				
аматер	84	84	56,00	56,00
полупрофесионалац	40	124	26,67	82,67
професионалац	26	150	17,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
РАНГ ЈУНИОРСКИ				
регионално	16	16	10,67	10,67
државно	102	118	68,00	78,67
државна репрезентација	32	150	21,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
РАНГ СЕНИОРСКИ				
нисам наступао као сениор	46	46	30,67	30,67
друга лига	12	58	8,00	38,67
прва лига	88	146	58,67	97,33
државна репрезентација	4	150	2,67	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00

Легенда: F–фреквенције; Кумулативно – кумулативна фреквенција; Постотак и Кумулативни постотак)
Извор: Резултати истраживања аутора

Подаци о социодемографским и спортским факторима узорка рукометаша јуниора и сениора (табела 1) показују да већина испитаника није у браку, а врло мали постотак их има дјецу. Средњу школу је завршило 60% испитаника, 18% је студената, а 7% је пријавило високо или више школско образовање. Више од 50% су аматери, а остатак отпада већим дијелом на полупрофесионалце. Занимљиво је да је спортско постигнуће у јуниорском рангу изузетно наглашено (за државну репрезентацију наступило 21% анкетираних испитаника).

Табела 2: Дескриптивни подаци о конзумирању супстанци и фактори знања

	F	Кумулативно	Постотак	Кумулативни постотак
ПУШЕЊЕ				
не пушим	120	120	80,00	80,00
престао сам	8	128	5,33	85,33

понекад, али не дневно	12	140	8,00	93,33
дневно до 10 цигарета	2	142	1,33	94,67
дневно 10 до 20 цигарета	8	150	5,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
АЛКОХОЛ				
не пијем алкохол	48	48	32,00	32,00
пијем, али никад нисам припит	54	102	36,00	68,00
понекад будем припит	28	130	18,67	86,67
до једном тједно сам припит	14	144	9,33	96,00
више од једном тједно сам припит	6	150	4,00	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
ЗНАЊЕ О ПРЕХРАНИ				
слабо	6	6	4,00	4,00
исподпросјечно	16	22	10,67	14,67
просјечно	70	92	46,67	61,33
изнадпросјечно	50	142	33,33	94,67
јако добро	8	150	5,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
ЗНАЊЕ О ДОПИНГУ				
слабо	26	26	17,33	17,33
исподпросјечно	38	64	25,33	42,67
просјечно	38	102	25,33	68,00
изнадпросјечно	30	132	20,00	88,00
јако добро	18	150	12,00	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
КОРИШТЕЊЕ СУПЛЕМ.				
да	4	4	2,67	2,67
повремено	36	40	24,00	26,67
не	110	150	73,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
КОМЕ ВЈЕРУЈЕТЕ ПО ПИТАЊУ ПРЕХРАНЕ?				
никоме	44	44	29,33	29,33
лијечнику	38	82	25,33	54,67
тренеру	12	94	8,00	62,67
лијечнику и тренеру	56	150	37,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00

Легенда: (F– фреквенције; Кумулативно – кумулативна фреквенција; Постотак и Кумулативни постотак)
Извор: Резултати истраживања аутора

Инспекцијом табеле 2 видљива је изузетно мала конзумација цигарета (тзв. дневни пушачи, 85 анкетираних) уз наглашено конзумирање алкохола.

Евидентан је одређени постотак испитаника који не конзумирају алкохол, а појављују се и испитаници који пријављују припитост више од једном седмично. Већина испитаника сматра своје знање о прехрани просјечним. Знање о допингу јако је варијабилно, тако по 25% изјављује да им је ово знање исподпросјечно и просјечно, док је чак 12% јако задовољно својим знањем о допингу. Само 3% испитаника редовно конзумира суплементе, а 24% повремено. Повјерење по питању прехране наслања се на љекаре и тренере, а чак 1/3 нема повјерење према њима.

Табела 3: Дескриптивни подаци о допинг факторима

	F	Кумулативно	Постотак	Кумулативни постотак
КОМЕ ВЈЕРУЈЕТЕ ПО ПИТАЊУ ДОПИНГА				
никоме	68	68	45,33	45,33
лијечнику	42	110	28,00	73,33
тренеру	2	112	1,33	74,67
лијечнику и тренеру	38	150	25,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
ИЗВОР ЗНАЊА О ДОПИНГУ				
немам знања	32	32	21,33	21,33
лијечник и тренер	24	56	16,00	37,33
школовање	32	88	21,33	58,67
самостално	62	150	41,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
ТЕСТИРАЊЕ НА ДОПИНГ				
ни једном	134	134	89,33	89,33
1-2 пута	14	148	9,33	98,67
3-5 пута				
више од 5 пута	2	150	1,33	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
КОРИШТЕЊЕ ДОПИНГА У СПОРТУ				
не мислим да се користе	8	8	5,33	5,33
не знам	46	54	30,67	36,00
ријетко се користе	32	86	21,33	57,33
често се користе	64	150	42,67	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
ДОПИНГ КАЖЊАВАЊЕ				
кога се ухвати - доживотна забрана	34	34	22,67	22,67
први пут блажа казна, а други пут доживотна забрана	62	96	41,33	64,00
забрана за неколико сезона	30	126	20,00	84,00
новчане казне	18	144	12,00	96,00

нисам сигуран да допинг треба бити забрањен	6	150	4,00	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
ПОТЕНЦИЈАЛНО КОРИШТЕЊЕ ДОПИНГА				
ако бих знао да ће ми помоћи	8	8	5,33	5,33
ако бих знао да ће помоћи, а да неће нашкодити здрављу	38	46	25,33	30,67
не знам би ли га користио	26	72	17,33	48,00
не бих га користио, ни по коју цијену	78	150	52,00	100,00
недостаје	0	150	0,00	100,00
ОСНОВНИ ПРОБЛЕМ ДОПИНГА				
штетан је по здравље	92	92	61,33	61,33
није у духу фер-плеја	54	146	36,00	97,33
нисам сигуран да треба бити забрањен	4	150	2,67	100,00
допинг треба дозволити				
недостаје	0	150	0,00	100,00

Легенда: (F– фреквенције; Кумулативно – кумулативна фреквенција; Постотак и Кумулативни постотак)

Извор: Резултати истраживања аутора

Први индикативан податак огледава се у томе што готово 50% испитаника не вјерује љекару и тренеру по питању допинга. Ово се логично наставља и у слиједећем питању у којем 40% пријављује самоинформисање као основни извор информација о допингу (табела 3), уз додатних 20% који немају знања о овој проблематици, и то чини 2/3 испитаника који практички нису формално информирани по питању допинга. Занимљиво је како готово 90% испитаника није присуствовало тестирању на допинг супстанце. Релативно је велики постотак (42%) оних који вјерују да допинг постоји у рукомету, а око 20% мисли да допинг постоји, али је риједак. Мишљење о допинг кажњавању јако је варијабилно и релативно мали број испитаника сматра да треба прибјегавати ригидним казнама за допинг прекршитеље. По питању потенцијалног кориштења допинга, 5% испитаника изражава могућност конзумирања допинга, уколико би били увјерени да ће им допинг помоћи, уз додатних 20% који би га користили уколико им допинг не би шкодио здрављу. Када се томе дода и 17% оних који нису сигурни у своју потенцијалну допинг праксу у будућности, јасно је како се ради о алармантним подацима. Када је у питању исхрана, 33% испитаника тако мисли да се довољно добро храни и да нема потребе за конзумирањем прехранбених суплемената, 17% проблем види у релативно високој цијени суплемената, а сличан је постотак оних који основни проблем види у недостатку знања о овој проблематици. Коначно, 11% сматра да прехранбени суплементи нису здрави.

Разлике јуниора и сениора рукометаша у социодемографским варијаблама и варијаблама спортских фактора приказане су у табели 4 и овдје је едукација на страни сениора, а ово логично прати и такмичарски статус. Постигнућа и у јуниорском и у сениорском рангу, на страни су сениора.

Табела 4: Анализа разлика у социодемографским подацима и спортским факторима између јуниора и сениора

	РУКОМЕТ					
	Јуниори		Сениори		KW	р
	F	Постотак	F	Посто- так		
БРАК						
ожењен			12	15,0		
неожењен	70	100,0	66	82,5		
разведен			2	2,5		
недостаје	0	0,0	0	0,0		
ДЈЕЦА						
имам дјеце			4	5,0		
немам дјеце	70	100,0	76	95,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0		
ЕДУКАЦИЈА ОРД						
основна школа (1)	20	28,6				
средња школа (2)	44	62,9	50	62,5		
студент (3)	4	5,7	22	27,5		
виша-висока (4)	2	2,9	8	10,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0	34,34	0,00
СТАТУС ОРД						
аматер (1)	64	91,4	20	25,0		
полупрофе- сионалац (2)	4	5,7	36	45,0		
професио- налац (3)	2	2,9	24	30,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0	64,14	0,00
РАНГ ЈУНИОРСКИ ОРД						
регионално (1)	8	11,4	8	10,0		
државно (2)	60	85,7	42	52,5		
државна репрезента- ција (3)	2	2,9	30	37,5		
недостаје	0	0,0	0	0,0	16,96	0,00
РАНГ СЕНИОРСКИ ОРД						
нисам наступио као сениор (1)	42	60,0	4	5,0		

друга лига (2)	8	11,4	4	5,0		
прва лига (3)	20	28,6	68	85,0		
државна репрезентација (4)			4	5,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0	61,69	0,00

Легенда: (F–фреквенције; Кумулативно– кумулативна фреквенција; Постотак и Кумулативни постотак; KW–Kruskal Wallis тест разлика; р – разина значајности)

Извор: Резултати истраживања аутора

Табела 5: Анализа разлика за податке о конзумирању супстанци и фактори знања између јуниора и сениора

	РУКОМЕТ					
	Јуниори		Сениори		KW	р
ПУШЕЊЕ ОРД						
не пушим (1)	62	88,6	58	72,5		
престао сам (2)	4	5,7	4	5,0		
понекад, али не дневно (3)	4	5,7	8	10,0		
дневно до 10 цигарета (4)			2	2,5		
дневно 10 до 20 цигарета (5)			8	10,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0	7,23	0,01
АЛКОХОЛ ОРД						
не пијем алкохол (1)	30	42,9	18	22,5		
пијем, али никад нисам припит (2)	20	28,6	34	42,5		
понекад будем припит (3)	8	11,4	20	25,0		
до једном тједно сам припит (4)	6	8,6	8	10,0		
више од једном тједно сам припит (5)	6	8,6				
недостаје	0	0,0	0	0,0	2,46	0,12
ЗНАЊЕ О ПРЕХРАНИ ОРД						
слабо (1)	4	5,7	2	2,5		
исподпросјечно (2)	6	8,6	10	12,5		
просјечно (3)	28	40,0	42	52,5		
изнадпросјечно (4)	28	40,0	22	27,5		
јако добро (5)	4	5,7	4	5,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0	1,50	0,21
ЗНАЊЕ О ДОПИНГУ ОРД						
слабо (1)	14	20,0	12	15,0		
исподпросјечно (2)	16	22,9	22	27,5		
просјечно (3)	16	22,9	22	27,5		
изнадпросјечно (4)	16	22,9	14	17,5		
јако добро (5)	8	11,4	10	12,5		

недостаје	0	0,0	0	0,0	0,05	0,93
КОРИШТЕЊЕ СУПЛЕМЕНАТА ^{ОРД}						
да (1)	2	2,9	2	2,5		
повремено (2)	12	17,1	24	30,0		
не (3)	56	80,0	54	67,5		
недостаје	0	0,0	0	0,0	2,73	0,10
ПОВЈЕРЕЊЕ ПРЕХРАНА						
никоме	14	20,0	30	37,5		
лијечнику	18	25,7	20	25,0		
тренеру	10	14,3	2	2,5		
лијечнику и тренеру	28	40,0	28	35,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0		

Легенда: (F– фреквенције; Кумулативно– кумулативна фреквенција; Постотак и Кумулативни постотак; KW– Kruskal Wallis тест разлика; р – разина значајности)
Извор: Резултати истраживања аутора

Разлике између сениора и јуниора у варијаблама конзумирања супстанци су показале да сениори значајно више пуше од јуниора, па се тако 12% испитаника сениора може сматрати дневним пушачима (табела 5). Занимљиво је, међутим, како не постоје значајне разлике између узрасних категорија по питању конзумирања алкохола, као и у погледу самопроцјене знања о прехрани. Може се примијетити како дистрибуције резултата нагињу нижим вриједностима, а самопроцјена знања о допингу није значајно различита између јуниора и сениора. По први пут се јавља непостојање значајне разлике по питању конзумирања прехранбених суплемената. Још једном треба примијетити како је конзумирање суплемената у рукомету ниско. Ово се једним дијелом може објаснити и тиме да је повјерење у љекаре и тренере по овом питању врло слабо.

Табела 6: Анализа разлика у допинг факторима између јуниора и сениора

	РУКОМЕТ					р
	Јуниори	Сениори	KW			
ПОВЈЕРЕЊЕ ДОПИНГ						
никоме	30	42,9	38	47,5		
лијечнику	20	28,6	22	27,5		
тренеру	2	2,9				
лијечнику и тренеру	18	25,7	20	25,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0		
ИЗВОР ЗНАЊА О ДОПИНГУ И ПРЕХРАНИ						
немам знања	18	25,7	14	17,5		
лијечник и тренер	8	11,4	16	20,0		
школовање	22	31,4	10	12,5		

самостално	22	31,4	40	50,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0		
ТЕСТИРАЊЕ НА ДОПИНГ ^{ОРД}						
ни једном (1)	66	94,3	68	85,0		
1-2 пута (2)	2	2,9	12	15,0		
3-5 пута (3)						
више од 5 пута (4)	2	2,9				
недостаје	0	0,0	0	0,0	3,05	0,08
КОРИШТЕЊЕ ДОПИНГА У СПОРТУ ^{ОРД}						
не мислим да се користе (1)	6	8,6	2	2,5		
не знам (2)	20	28,6	26	32,5		
ријетко се користе (3)	10	14,3	22	27,5		
често се користе (4)	34	48,6	30	37,5		
недостаје	0	0,0	0	0,0	0,18	0,67
ДОПИНГ КАЖЊАВАЊЕ ^{ОРД}						
кога се ухвати - доживотна забрана (1)	20	28,6	14	17,5		
први пут блажа казна, а други пут доживотна забрана (2)	14	20,0	48	60,0		
забрана за неколико сезона (3)	20	28,6	10	12,5		
новчане казне (4)	14	20,0	4	5,0		
нисам сигуран да допинг треба бити забрањен (5)	2	2,9	4	5,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0	2,55	0,11
ПОТЕНЦИЈАЛНО КОР ДОП ^{ОРД}						
ако бих знао да ће ми помоћи (1)	4	5,7	4	5,0		
ако бих знао да ће помоћи, а да неће нашкодити здрављу (2)	26	37,1	12	15,0		
не знам би ли га користио (3)	6	8,6	20	25,0		
не бих га користио ни по коју цијену (4)	34	48,6	44	55,0		
недостаје	0	0,0	0	0,0	2,76	0,09
ОСНОВНИ ПРОБЛЕМ ДОПИНГА						
штетан је по здравље	44	62,9	48	60,0		
није у духу фер-плеја	24	34,3	30	37,5		
нисам сигуран да треба бити забрањен	2	2,9	2	2,5		
допинг треба дозволити						
недостаје	0	0,0	0	0,0		

Легенда: (F– фреквенције; Кумулативно– кумулативна фреквенција; Постотак и Кумулативни постотак; KW– Kruskal Wallis тест разлика; р – значајност)
Извор: Резултати истраживања аутора

У табели 6 приказане су разлике сениора и јуниора рукометаша у допинг факторима, а с обзиром да су тестирање на допинг и јуниори и сениори једнако ријетко радили, нема ни значајних разлика у овој варијабли. Јуниори и сениори дијеле подједнако мишљење по питању појаве допинга у рукомету, а чак више од 60% сматра да постоји одређена инциденција допинга, док готово 40% сматра да је овај проблем у рукомету чест. Виде се и нешто мање тенденције строгог кажњавања допинг прекршитеља, а уочљив је и знатан постотак оних

Табела 7: Спearманова ранг корелација, р < 0.05*

	DOB	TREN DOB	KATEG	EDUK	STATUS	RANG JUN	RANG SEN	PUSENJE	ALKOHOL	ZNANJE PREHR	ZNANJE DOP	KOR SUPL	TEST DOP	DOP SPORT	DOP KAZNE	DOP KONZ
RUKOMET																
DOB																
TREN DOB	0,78															
KATEG	0,70	0,63														
EDUK	0,58	0,46	0,46													
STATUS	0,65	0,72	0,60	0,46												
RANG JUN	0,33	0,39	0,38	0,19	0,44											
RANG SEN	0,66	0,43	0,65	0,32	0,42	0,32										
PUSENJE	0,38	0,26	0,19	0,07	0,16	0,16	0,23									
ALKOHOL	0,35	0,21	0,06	0,24	0,08	-0,07	0,33	0,36								
ZNANJE PREHR	-0,09	-0,16	-0,08	0,06	-0,07	-0,11	0,13	0,02	-0,08							
ZNANJE DOP	0,08	0,14	0,07	0,22	0,09	0,05	0,08	0,06	0,01	0,45						
KOR SUPL	-0,17	-0,14	-0,10	-0,03	-0,03	-0,22	-0,26	-0,24	-0,26	-0,22	-0,13					
TEST DOP	0,26	0,26	0,13	0,15	0,26	0,16	0,11	0,07	0,14	-0,01	0,04	-0,27				
DOP SPORT	0,09	-0,07	-0,04	0,13	0,06	0,01	0,17	0,11	0,29	0,21	0,11	-0,10	-0,02			
DOP KAZNE	-0,08	-0,19	-0,18	0,10	-0,04	0,14	0,09	0,02	0,16	0,13	0,16	-0,21	0,03	0,27		
DOP KONZ	0,09	0,11	0,19	0,20	-0,04	-0,03	0,01	-0,10	-0,15	-0,04	0,09	0,21	-0,11	-0,14	-0,24	

Извор: Резултати истраживања аутора

Статус спорташа, као и постигнути ранг у јуниорској доби, немају значајнијих корелација, осим са податком о тестирању на допинг. Ранг у јуниорској доби је позитиван предиктор конзумације суплемената. Пушење и конзумирање алкохола значајно корелирају с конзумирањем прехранбене суплементације. Особе које више конзумирају алкохол склоније су мање ригидним казнама за прекршитеље анти-допинг регулативе. Кориштење суплемената дефинише и овдје фактор ризика, у смислу потенцијалног конзумирања допинга у будућности. Ово је вјеројатно први узорак у којем увјерење о постојању допинга у спорту не корелира значајно с потенцијалним допинг понашањем самих испитиваних спортиста у будућности.

4. ДИСКУСИЈА

Како је један од циљева истраживања везан и за утврђивање добних особености по питању

који би допинг користили, ако им не би шкодио здрављу.

Премда нема статистички значајних разлика сениора и јуниора, изгледа да је овај проблем ипак наглашенији у јуниорској категорији. У табели 7 приказана је корелација коефицијената. Јасно је како се овдје јавља већа тенденција конзумирања суплемената код старијих испитаника. Тестирање на допинг значајно је корелирано с доби и тренажном доби, а едукација је значајан протективни фактор потенцијалног допинг понашања.

истраживаних варијабли, посебно су анализирани испитаници двију добних група (јуниори и сениори). Прецизније, фактор старосне доби је изузетно важан у оваквим истраживањима, јер се у противном јавља супресорски ефекат доби на поједине социодемографске, али нарочито на спортске факторе, јер је апсурдно очекивати да ће врло млади спортисти постићи ниво спортске успјешности, као што је то могуће код старијих спортиста. У истраживању које су спровели [5] приказан је збир резултата опсежне студије која се бавила конзумирањем, то јест употребом и злоупотребом супстанци код адолесцената у Херцеговачко-неретванском кантону у БиХ. Добијени резултати нису доказали како спорт дјелује као протективан фактор конзумирања супстанци код адолесцената. Инциденција пушења код јуниора у овом истраживању није била изузетно ниска. Међутим, обзиром да је познато да је пушење негативно, корелира с различитим перформансама спорташа [12,13], треба примијетити како није

могуће ни очекивати да пушење буде наглашено код јуниора. Код сениора се јавља нешто већа појава дневног пушења. У јуниорском узрасту готово уопће нема дневног пушења. Изгледа, дакле, да је редовно и озбиљно бављење спортом у одређеној мјери протективан фактор у конзумирању цигарета, а без обзира на претходне студије које нису постигле консензус у овом смислу.

По питању конзумирања алкохола, ситуација је нешто другачија, али се и даље може казати да није алармантна, а поготово у упоредби с резултатима досадашњих истраживања. Према резултатима овог истраживања, активно бављење спортом у јуниорској доби треба сагледавати као евидентно протективан фактор у конзумирању алкохола. Сениори ипак чешће конзумирају алкохол него јуниори (10%), и практикују овакво понашање. Конзумација алкохола, то јест опијање, није непознаница у спорту и проблем је који све више заокупља пажњу истраживача, али и стручњака. Ипак, изгледа да тај проблем у овом раду није толико наглашен. Разлоге за то треба тражити добрим дијелом у чињеници како су у овом раду анализирани спортисти који постижу врло високе резултате у такмичарском смислу. Подаци о конзумирању прехранбених суплемената у узорку који је проматран у овом истраживању, могу се упоредити, нажалост, само са подацима из других земаља. Сагледавајући резултате овог истраживања, направили смо додатну анализу у којој су посебно приказана ограничења у конзумирању суплемената за јуниоре, а посебно за сениоре. Исто је било потребно јер су претходне анализе показале значајне разлике у конзумацији суплемената између двије узрасне категорије. Изгледа да су јуниори битно увјеренији од сениора да је њихова прехрана добра и квалитетна. Међутим, истраживања која су се бавила проблемом прехране спорташа, показала су је потпуно нетачном [14]. Када су у питању допинг фактори и потенцијално допинг понашање, досадашња истраживања [7,15] су потврдила да корисници допинга не намјеравају престати с кориштењем. То су закључци истраживања која су се бавила управо корисницима допинга. Редовно искључују сваку могућност да се антидопинг кампање оваквим испитаницима, тј. спортистима који допинг користе, уопште требају бавити. Пажња се, стога, треба посветити управо испитаницима који у допинг понашање још нису „ушли“, а темељем њихових фактора потенцијалног допинг понашања. И овдје ће се покушати елаборирати анализирани варијабле прегледавањем субузорака, и то - посебно јуниорског, а посебно сениорског субузорка.

Испитаници јуниори су увјерени у често кориштење допинга у рукомету. Кад би се покушао тражити реални разлог за овакво стање највјеројатније би га било могуће пронаћи у чињеници да је рукомет физиолошки и енергетски веома захтјеван, а поготово ако се узме у обзир интензивна контакт игра, која у већини случајева изравно бива повезана с великим бројем повреда код

рукометаша. С обзиром да се у великом броју случајева поједине допинг супстанце користе као „помоћ“ од повреда, јасно је како рукометаша врло вјероватно своју перцепцију о постојању допинга у њиховом спорту темеље управо на том схватању и идеји. Овакву дистрибуцију резултата по питању увјерења у допинг понашање готово идеално прати дистрибуција перцепције о примјереним допинг казнама за допинг прекршитеље. Увјерење о постојању допинга један је од основних фактора утицаја на потенцијално и актуелно допинг понашање.

Кадасеразматрајупосебнорезултатијуниораисениора, видљиво је да код сениора постоји пуно израженије увјерење да допинг у рукомету постоји, а истовремено се јавља битно мања тенденција ка допингу у будућности. Сениори су информисанији и едуциранији у свим сегментима спорта, па су тако информисанији и о допингу као фактору који, нажалост, прати данашњи спорт. Ово је доказано у истраживањима која су егзактно истраживала проблем допинга и радила корелацију између правог знања о допингу и осталих допинг фактора. У овом истраживању, егзактно знање о допингу није дефинисано, али не треба сумњати да је доб корелирана са информацијама о стању у спорту, па тако и о стању по питању допинга. Занимљиво је, међутим, како се јавља пад увјерења о постојању допинга, од јуниорског до сениорског узраста. Могуће је да јуниори, с обзиром да још нису досегли пуну спортску зрелост, па ни биолошку, перципирају своје колеге сениоре, а поготово оне који наступају у најјачим свјетским лигама „неприродно“ способнима и онда ту перцепцију пројектују на увјерење о постојању допинга. Када се укупно сагледају сви подаци који су до сада презентовани и дискутовани, аутору се намеће један врло извјестан закључак. Јуниори су под великим стресом по питању останка у спорту, на преласку из јуниора у сениоре. Они би врло вјероватно посегнули за допингом ако ће им омогућити онај циљ ком теже, а то је у овом случају наступ у сениорској екипи. С друге стране, сениори су тај „праг“ већ прешли и врло вјероватно реалније сагледавају своје могућности и потенцијале. Не приписују своје „дефиците“ неспортској предности коју су њихови противници евентуално досегли. Ово објашњава ту разлику између јуниора и сениора која је била врло изненађујућа на први поглед.

Првенствено нас занимају варијабле које су позитивно или негативно корелиране с допинг факторима и то са потенцијалним допинг понашањем. Генерално, у узроку јуниора постоји једна група варијабли која се тиче увјерења о постојању допинга у спорту, тестирања на допинг, мишљења о допинг казнама, а које су све значајно корелиране са потенцијалним допинг понашањем у будућности. То, међутим, није случај код сениора. Код сениора једина варијабла која се издваја као значајно корелирана с потенцијалним допинг понашањем је она варијабла којој испитаници процјењују своје увјерење о постојању допинга у спорту

из којег долазе. У повезаности увјерења да допинг егзистира у спорту и потенцијалног конзумирања допинга, не постоји разлика ни код јуниора, нити код сениора. Оно у чему се јавља разлика између два узраста је повезаност варијабле „конзумирање суплемената“ и варијабле „потенцијално конзумирање допинга“. Резултати овог истраживања указују на то да се повезаност актуелне прехранбене суплементације и потенцијалног конзумирања допинга никако не би смјели поједностављено објашњавати. Првенствено због тога јер је прехранбена суплементација значајно корелирана с потенцијалним допинг понашањем код јуниора, а код сениора није. Остаје за објаснити чињеницу да корелација постоји код јуниора. Врло вјероватно, ради се о томе да су они који размишљају о допингу у јуниорском узрасту покушали све како би постигли резултат којем стреме, па су тако и корисници прехранбене суплементације.

Спортски успјех и едукацијски ранг којег су постигли, важан је превентивни фактор за конзумацију цигарета код јуниора. Ово је важно у разради било каквих здравствених стратегија у спорту.

5. ЗАКЉУЧАК

Од укупног броја анкетираних испитаника, мали број конзумира цигарете, док је конзумирање алкохола наглашеније. Велики је постотак (42%) који вјерује да допинг постоји у рукомету, а око 20% испитаника мисли да допинг постоји, али је риједак. Такође, 33% испитаника је мишљења да се довољно добро храни и да нема потребе за конзумирањем прехранбених суплемената. Међутим, 17% проблем види у релативно високој цијени суплемената и у недостатку знања о овој проблематици. По питању конзумације алкохола и разликама међу узрастима, ситуација је нешто другачија, али се и даље може казати да није алармантна. Конзумирање алкохола код јуниора је готово занемарљиво, што је охрабрујуће. Они вјерују да постоји допинг у рукомету (1/3 испитаника су потенцијални корисници), вјероватно као посљедица стреса по питању останка у спорту на преласку из јуниора у сениоре („циљ не оправдава средства“). С друге стране, сениори су тај „праг“ већ прешли и врло вјероватно реалније сагледавају своје могућности и потенцијале. Једина варијабла сениора која је значајно корелирана с потенцијалним допинг понашањем је варијабла у којој испитаници процјењују своје увјерење о постојању допинга у спорту из којег долазе. Оно у чему се јавља разлика између два узраста је повезаност варијабле конзумирање суплемената и варијабле потенцијално конзумирање допинга. Код јуниора, повезаност је значајна, а код сениора је повезаност на нивоу, не само статистичке, него и нумеричке нуле. Спортски успјех и едукацијски ранг којег су постигли, важан је превентивни фактор за конзумацију цигарета код јуниора. Ово је важно у разради било каквих здравствених стратегија у спорту, тим више јер су корелацијске анализе показале да су конзумација пушења и алкохола значајно корелиране, што води појави вишеструког ризика

конзумирања супстанци, која је, као што је познато, озбиљан здравствени проблем данас.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Hausmann, R., Hammer, S., Betz, P. (1998). Performance enhancing drugs (doping agents) and sudden death-a case report and reviews of the literature. *International Journal of Legal Medicine*, 111. Стр. 261-264.
- [2] Зенић, Н., Перић, М., Зубчевић, Н. Г., Остојић, З., Остојић, Л. (2010). Comparative analysis of substance use in ballet, dance sport, and synchronized swimming: results of a longitudinal study. *Med Probl Perform Art*, 25(2). Стр. 75-81.
- [3] Кондрић, М., Секулић, Д., Мандић, Г. Ф. (2010). Substance use and misuse among Slovenian table tennis players. *Subst Use Misuse*, 45(4). Стр. 543-553.
- [4] Родек, Ј., Секулић, Д., Кондрић, М. (2012). Dietary supplementation and doping-related factors in high-level sailing. *J Int Soc Sports Nutr*, 9(1). Стр. 51.
- [5] Секулић, Д., Остојић, М., Остојић, З., Хајдаревић, Б., Остојић, Л. (2012). Substance abuse prevalence and its relation to scholastic achievement and sport factors: an analysis among adolescents of the Herzegovina-Neretva Canton in Bosnia and Herzegovina. *BMC Public Health*, 12. Стр. 274.
- [6] Petróczi, A. (2007). Attitudes and doping: A structural equation analysis of the relationship between athletes' attitudes, sport orientation and doping behaviour. *Substance Abuse: Treatment, Prevention, and Policy*, 2(1), art. no. 34.
- [7] Goldberg, L., MacKinnon, D. P., Elliot, D. L., Moe, E. L., Clarke, G., Cheong, J. W. (2000). The adolescents training and learning to avoid steroids program: Preventing drug use and promoting health behaviors. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 154(4). Стр. 332-338.
- [8] Павловић, Р., Идризовић, К. (2013). Attitudes of students of physical education and sports about doping in sport. *Facta universitatis-series: Physical Education and Sport*, 11(1). Стр. 103-113.
- [9] Павловић, Р., Савић, В., Тошић, Ј. (2015). Perceptions, attitudes and knowledge of secondary school students regarding the use of the forbidden stimulant substances in sports. *Physical Culture-Journal of Sport Sciences & Physical Education*, 69(1). Стр. 33-43.
- [10] Секулић, Д., Костић, Р., Милетић, Д. (2008). Substance use in dance sport. *Medical Problems of Performing Artists*, 23. Стр. 66-71.
- [11] Backhouse, S. H., Whitaker, L., Petroczi, A. (2013). Gateway to doping? Supplement use in the context of preferred competitive situations, doping attitude, beliefs, and norms. *Scand J Med Sci Sports*, 23(2). Стр. 244-252.
- [12] Hashizume, K., Kusaka, Y., Kawahara, K. (1999). Effects of cigarette smoking on endurance performance levels of 16- to 19-year-old males. *Environ Health Prev Med*, 4(2). Стр. 75-80.

[13] Мишигој-Дураковић, М., Бок, Д., Сорић, М., Диздар, Д., Дураковић, З., Јукић, И. (2012). The effect of cigarette smoking history on muscular and cardiorespiratory endurance. *J Addict Dis*, 31(4). Стр. 389-396.

[14] Shatniuk, L. N., Vorob'eva, V. M., Mikheeva, G. A., Vorob'eva, I. S., Murav'eva, N. N., Zorina, E. E., Nikitiuk, D. B. (2010). Characteristic of nutrition for young sportsmen. *Vopr Pitan*, 79(6). Стр. 69-75.

[15] Dunn, M., Thomas, J. O., Swift, W., Burns, L., Mattick, R. P. (2010). Drug testing in sport: The attitudes and experiences of elite athletes. *International Journal of Drug Policy* 21(4). Стр. 330-332.

Библиографија

▪ Garraway, W. M., Lee, A. J., Macleod, D. A., Telfer, J. W., Deary, I. J., Murray, G. D. (1999). Factors influencing tackle injuries in rugby union football. *Br J Sports Med*, 33(1). Стр. 37-41.

▪ Kondric, M., Sekulic, D., Petroczi, A., Ostojic, L., Rodek, J., Ostojic, Z. (2011). Is there a danger for myopia in anti-doping education? Comparative analysis of substance use and misuse in Olympic racket sports calls for a broader approach. *Subst Abuse Treat Prev Policy*, 6, 27.

▪ Lyne, M., Galloway, A. (2012). Implementation of effective alcohol control strategies is needed at large sports and entertainment events. *Aust N Z J Public Health*, 36(1). Стр. 55-60.

▪ Sattler, T., Секулић, Д., Хаџић, В., Уљевић, О., Дервишевић, Е. (2012). Vertical jumping tests in volleyball: reliability, validity, and playing-position specifics. *J Strength Cond Res*, 26(6). Стр. 1532-1538.

▪ Секулић, Д., Костић, Р., Родек, Ј., Дамјановић, В., Остојић, З. (2009). Religiousness as a protective factor for substance use in dance sport. *J Relig Health*, 48(3). Стр. 269-277.

▪ Секулић, Д., Перић, М., Родек, Ј. (2010). Substance use and misuse among professional ballet dancers. *Subst Use Misuse*, 45(9). Стр. 1420-1430.

ОДРЖИВОСТ ПАРТНЕРСТВА ТАКМИЧАРСКИХ ПАРОВА СПОРТСКОГ ПЛЕСА ОД УЗРАСНЕ КАТЕГОРИЈЕ МЛАЂИХ ОМЛАДИНАЦА ДО СЕНИОРА У ПЕРИОДУ ОД 2010. ДО 2015. ГОДИНЕ

SUSTAINABILITY OF PARTNERSHIP OF COMPETITIVE DANCE COUPLES FROM THE JUNIOR TO SENIOR IN THE PERIOD FROM 2010. UNTIL 2015. YEAR

СЛАЂАНА ИВАНИШЕВИЋ
Факултет за туризам и спорт, Нови Сад, ivanisevic.sladjana@yahoo.com

Сажетак: У раду је приказана анализа 22 плесна пара Плесног савеза Србије савезног ранга такмичења у периоду од 6 година (од 2010. до 2015. године). Узрасна категорија плесних парова у првој години која је узета за узорак су млађи омладинци (12, 13 година). Резултати истраживања указују да је број плесача и плесачица који су остали у такмичарском погону до 2015. године изузетно мали, а, такође, да ниједан плесни пар није остао током свих пет година да плеше заједно, што свакако утиче на квалитет и такмичарске резултате плесног пара. Приказан је број плесачица које су завршиле такмичарску каријеру када су престале да плешу са партнером због недостатка мушких плесача. Циљ рада је да се добијеним резултатима укаже на недовољну бригу у раду са плесним паровима као једне целине, узимајући у обзир да спортски плес није индивидуални спорт, као и на положај плесачица у спортском плесу у Републици Србији.

Кључне речи: Спортски плес, спорт, жене у плесу

Abstract: This research presents an analysis of 22 dance couples of Serbian Dance Association on national level of competitions for a period of 6 years (2010. until 2015.). The age group of dance couples in the first year of research which was taken for the sample are junior I (12, 13 years old). The research results indicate that the number of dancers who have stay in the competition by 2015. is extremely small, also any of dance couple didn't stay dancing together during 5 years, which certainly affects the quality and results on the competition. The number of female dancers who have finished their competition careers when they stopped to dance with a partner because of the small number of male dancers. The aim is to research results point to a substandard of care in working with dance couples as a team, given that the dance sport is not an individual sport, as well as the position of the female dancer on dance sport in the Republic of Serbia.

Keywords: Dance sport, Sport, Woman in dance sport

1. УВОД

Спортски плес као једну од основних разлика у односу на све остале спортове, ако изузмемо парове у уметничком клизању, има тренирање и такмичење у мушко-женском пару. Поред тога што бављење овим спортом, нарочито код деце, има својих предности, један од честих проблема који се јавља је дефицит дечака који се одлуче да тренирају плес, и много већи број девојчица. Када се спомене спортски плес, већина популације сматра да се ради о женском спорту, док заправо водећу улогу има мушкарац. Бодовни систем Светске плесне Федерације (WDSF), на основу које се врши рангирање плесних парова, постављен је тако да је носилац свих освојених бодова мушкарац. Плесни савез Србије, као члан WDSF-а има идентичан систем. Уколико пар престане да плеше заједно, сви освојени бодови на такмичењима припадају плесачу, док се плесачица, уколико почне да тренира са плесачем који има нижу категорију (која се стиче прикупљањем бодова), аутоматски враћа у нижи ранг такмичења, без обзира што је са претходним партнером плесала и освојила бодове за већу категорију. Судећи по наведеним параметрима, жене у спортском плесу су у подређеном положају. У раду је приказана

анализа партнерства плесних парова савезног ранга такмичења Плесног савеза Србије. Као узорак су узети сви регистровани парови 2010. године, узрасне категорије млађи омладинци. Добијени резултати помажу да се сагледа ситуација у такмичарском погону и уоче сегменти тренажне технологије које треба осавремениити и кориговати како би спортски плес као грана спорта напредовала и број младих који остају активни био већи.

2. МЕТОД РАДА

Истраживање је реализовано као трансверзална студија емпиријског карактера. Приликом поставке и дефинисања теоријског оквира рада примењен је библиографско-спекулативни метод. Приликом обраде резултата примењена је аналитична метода.

2.1. Узорак испитаника

Приликом одабира узорка анализе узети су сви регистровани такмичари, 32 плесна пара (32 дечака и 32 девојчице) Плесног савеза Србије савезног ранга такмичења. Узрасна категорија плесних парова у првој години која је узета за узорак су млађи омладинци (12, 13 година).

Датум пријема чланка: 10.10.2016.
Датум пријема коригованог чланка: 12.12.2016.
Датум прихватања чланка: 30.12.2016.